

et animale quantum ad nominis significationem; quia animal nominat naturam generis, quae a specie nunquam removetur, unde semper homo dicitur animal; sed animale dicit aliquid denominatum ex natura animalis. Cum autem denominatio proprie sit ab eo quod est formale et perfectivum rei, illi tantum animale esse competit in quo proprietates animalis quantum ad aliquod dominantur (1). Haec autem sunt in quibus homo cum aliis animalibus convenit: et ideo qui brutales motus sequitur, id est passiones sensitivae partis, animalis homo ab Apostolo dicitur, I Corinth. 2. Quia ergo in primo statu hominem oportebat occupari circa opera nutritivae et generativae, sine quibus vitam conservare non poterat; ideo animale vitam dicebatur habere.

Corpus propter peccatum mortuum est. Videtur hoc esse falsum, et expositio insufficientis quae adiungitur: quia quod in futurum necessarium est, nondum tamen dicitur esse factum: ergo etsi ex peccato necessitate mortis homo incurrat, non tamen corpus eius mortuum dicitur debet.

Et dicendum secundum quosdam, quod homo post peccatum est in continuo actu deficiendi usque ad mortem, secundum quod dicitur Sapient. 3. 15: Continuo nati deservimus (2) esse; et ideo statim homo mortuus potest dici. Sed hoc videtur redire in opinionem Heracliti, qui ponebat omnia moveri semper: volebat enim omnem transmutationem quae in longo tempore contingit, puta augmenti, dividere secundum omnes particulas temporis, ut in qualibet parte temporis esset assignare aliam partem motus, sicut est in motu locali qui solus proprie et vere continuus est, ut in 8 Physicorum Commentator dicit, et hoc satis a philosophis improbat. Praeterea non est possibile (3) quod duo motus contrarii sint continui; unde cum generatio et corruptio sint contraria, oportet inter tempus generationis et corruptionis ejusdem rei esse aliquod tempus in quo non corrumpitur nec ge-

(1) Al. denominantur.
(2) Al. deservimus.
(3) Al. impossibile.

DISTINCTIO XX.

De modo procreationis filiorum, si non peccassent primi parentes (1), et quales nascerentur filii.

Post haec videndum est, qualiter primi parentes, si non peccassent, filios procreassent, et quales ipsi filii nascerentur. Quidam putant ad gignendos filios, primos homines in paradiso miseri non potuisse, nisi post peccatum, dicentes concubium sine corruptione vel macula non posse fieri; sed aut peccatum, nec corruptio nec macula in homine esse poterat, quoniam ex peccato haec consecuta sunt. Ad quod dicendum est, quod si non peccassent primi homines, sine omni peccato et macula in paradiso carnali copula convenissent, et esset ibi torus immaculatus, et mixtio sine concupiscentia, atque genitalibus membris, sicut ceteris, imperarent, ut ibi nullam motum illicitum sentirent: et sicut alia membra corporis aliis admoveant, ut manum ori, sine ardore libidinis, ita genitalibus uterentur membris sine aliquo pruritu carnis. Haec enim lethalis aegritudo membris humanis ex peccato inhaesit. Genessent itaque filios in paradiso per coitum immaculatum, et sine corruptione. Unde Augustinus

(1) Al. omittitur primi parentes.

neratur. Et praeterea adhuc non debet dici mortuum, sed mori.

Et ideo aliter dicendum est, quod expositio Augustini est sufficiens, ut scilicet ex hoc mortuum dicitur, quia necessitatem mortis habet: quod enim est in futurum necessarium, etsi nondum in actu in seipso, est tamen iam determinatum in causa sua, ut quodammodo possit dici esse. Unde et de ortu solis et luminarium, et occasu et eclipsis sunt demonstrationes, ut de his quae sunt semper: quia causas determinatas habent, quas non contingit aliquo modo defecere. Unde dicit Augustinus 9 super Genes. (cap. 10), quod hoc modo dicitur corpus hominis post peccatum mortuum, sicut a medicis homo infirmus desperatus propter impossibilitatem evadendi dicitur mortuus. Quod autem dicitur: Continuo nati deservimus esse, non est intelligendum quasi transmutatio corruptionis hominis sit toto tempore vitae ejus in actu: sed vel hoc dicitur propter brevitate vitae (quod enim parum est, quasi nihil esse videtur, ut dicitur in 2 Physic.), vel quia dies ad vitam determinati a Deo, continue labuntur.

Quod erat ei de ligno vitae. Videtur quod hoc dictum redeat in fabulas antiquorum, quas Philosophus deridet et improbat in 5 Metaph., qui dicebant deos qui gustaverunt de quodam cibo, factos esse immortales, alios autem remansisse mortales. — Sed dicendum, quod non est simile: quia illi fabulose totam causam immortalitatis cibo conferebant; Augustinus vero non intendit quod lignum vitae esset principalis causa immortalitatis, sed quoddam immortalitatem coadjuvans, ut dictum est.

Nunquid possent non mori? (1) Ad hujus questionis solutionem sciendum, quod etsi praecipuum exterius non accepisset, tamen interior ratio dicebat determinato (2) tempore cibum sumendum esse: et ideo si cibum non assumpisset tam de illo ligno quam de aliis, contra legem naturalem fecisset (3), et ideo peccasset, et mortuus fuisset.

(1) Al. Non quod possent etc.
(2) Al. terminato.
(3) Al. fuisset.

super Genes. (lib. 9, cap. 10): « Car non credamus, primos homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuisse, sicut ceteris in quolibet opere, sine voluptatis pruritu utitur (4)? Incredibile enim non est, Deum talia fecisse illa corpora, ut, si non peccassent, illis membris sicut pedibus imperarent; nec cum ardore seminarent, vel cum dolore parent. Sed post peccatum, motum illum meruerunt, quem nuptiae ordinaunt, continentia cohibet. » (Et cap. 7): « Infirmitas enim prona in ruinam turpitudinis, excipitur honestate nuptialis; et quod sanis officium esset, aegrotis est in remedium. » (Et cap. 5): « Emissi quidem de paradiso convenerunt, et generant: sed poterunt in paradiso esse nuptiae honorabiles, et torus immaculatus, sine ardore libidinis, sine dolore (2) pariendi. »

Quare in paradiso non coierunt, duobus modis solvit.

a Car ergo non coierunt in paradiso? Quia creata muliere mox transgressio facta est, et ejeti sunt de paradiso: vel

(1) Al. utuntur.
(2) Al. sine labore.

quia nondum Deus (1) jussit ut coierent; et poterat divina expectari auctoritas, ubi concupiscentia non urgebat. Deus vero non jussit, quia casum eorum praesciebat, de quibus homo propagandum erat. » (Ibid. cap. 4). Ecce expressse habes de modo procreationis filiorum.

De termino illius inferioris vitae, utrum nati filii (2) per successiones, an simul omnes transferendi fuissent.

De termino vero temporis quo transferentur ad spirituale caelestemque vitam, certum aliquid Scriptura non tradit: et ideo ambiguntur est, utrum parentes, genitis filii, perfectaque humani officii justitia, ad meliorem statum transferentur, non per mortem, sed per aliquam mutationem; an patres in aliquo statu viae manerent, ligno vitae utentes, donec filii ad eundem statum pervenirent; et sic impleto numero, omnes simul ad meliorem transferentur, ut essent sicut sancti Angeli Dei in caelis. De quo Augustinus ambigue dicitur super Genes. (lib. 9, cap. 4), ita inquit: « Potuerunt primi homines in paradiso filios gignere, non ut morientibus patribus succederent filii; sed in aliquo formae statu manentibus, et de ligno vitae vigorem sumentibus, et filii ad eundem pervenirent statum, donec impleto numero, sine morte animalia corpora in aliam (5) qualitatem transirent, in qua omnino regenti spiritui deservirent, et solo spiritu vivificante, sine corporis alimentis viverent. » (Et cap. 6): « Vel potuerunt parentes filios edere, ut per successiones numerus impleteretur: qui genitis filii, perfectaque humani officii justitia, ad meliorem transferentur, non per mortem sed per aliquam mutationem. » Ecce hic habemus de transitu hominis ad meliorem; sed incertum nobis relinquatur, utrum simul transferentur, an per successiones.

Quales procreassent filios; utrum perfectam staturam et usum membrorum habentes, qualis primus homo fuit conditus.

Si vero quaeritur, quales, si non peccasset homo, filios genuisset utrum videlicet, sicut ipse primus homo secundum staturam (4) corporis et usum membrorum perfectus mox conditus exiit, ita etiam ejus filii in ipso natalitatis exordio perfecti existerent, qui ambulare et loqui, et cetera cuncta facere possent: responderi potest, quod filios parvulos nasci oportebat propter materiam uteri necessitatem. Sed utrum mox nati, perfectionem staturae et membrorum usum haberent; an parvuli, et in minori aetate constituti, uti possent membrorum officia, an per intervalla temporum, eo modo quo nunc fit, perfectionem staturae et usum membrorum recepturi essent: auctoritatibus definitum non habemus: et super hoc Augustinus ambigue loquitur (lib. 1 de Peccatorum mer. et remis., cap. 37): « Movet nos, inquit, si primi homines non peccassent, utrum tales filios essent habituri qui ne lingua nec manibus nec pedibus uterentur. Nam propter uteri necessitatem (3), ferre necesse erat parvulos nasci; sed quantumvis exigua pars corporis sit costa, non tamen propter hoc parvulam viro conjugem fecit. Unde et ejus filios poterat omnipotentia Creatoris, mox natos, grandes facere. » (Et cap. 58): « Sed ut hoc omnino, poterat certe eis praestare quod multis animalibus praestitit, quorum pulli quantumvis parvuli, tamen mox ut nascentur currunt, et matres sequuntur: et contra homini nato nec ad inessum pedes idonei sunt, nec manus saltem ad scalpendum habiles, et juxta se mammae positis, nascentes magis possunt esurientes flere quam sugere. Propriae vero infirmitati (6) mentis congruit haec infirmitas carnis. » His verbis videtur insinuari, quod filii etiam parvuli officia membrorum valeret uti.

Quibusdam non absurde placuit, quod filii parvi nascerentur, et per accessum temporis in statura et in aliis sicut nunc proficerent: quod non esset vitio imputandum.

Sed cum Augustinus sub assertionem de his nihil tradat, non irrationaliter quibusdam placuit, primorum parentum filios nascituros parvulos, ac deinde per intervalla temporum, eadem lege qua et nunc natalitatem humanam ordinatam

(1) Al. deest Deus.
(2) Al. Determinatio illius inferioris vitae, utrum nati filii etc.
(3) Al. in illam.
(4) Al. naturam.
(5) Nicolai capacitatem.
(6) Al. propriaeque infirmitati.
S. Th. Opera omnia. V. 6.

cernimus, staturae incrementum et usum membrorum recepturos; ut in illis expectaretur aetas ad ambulandum et loquendum, sicut modo in nobis: quod utique non esset vitio deputandum, sed conditioni naturae: sicut a cibo non penitus abstinere valeant; nec tamen illud erat ex vitio, sed ex naturae conditione.

Ad hoc autem opponitur ita. Si non peccarent, nec morerentur. Sed non peccarent, si non comederent. Poterant ergo sine alimonia vivere. Ceterum, sicut supra diximus, non solum peccarent, si de ligno vitae ederent, sed etiam si concessis non uterentur: quia sicut erat eis praecipuum non illo ligno uti, ita aliis vesci. Praeterea, contra naturalem rationem facerent, qui intelligebant de illis esse edendum, quod et naturaliter appetebant. — Item opponitur. Cum famem sit poena peccati, si non peccarent, famem non sentirent. Sed sine fame superfluum videretur comedere. Unde putant quidam eos cibis non indiguisse ante peccatum: quia non poterant esurire, si non peccassent. Ad quod dici potest, quod famem vere defectus est, et poena peccati. Est enim immoderatus appetitus edendi, cui non subjacisset homo, si non peccasset. Sed proculdubio peccaret, nisi hunc defectum cibo praeveneret. Habebat enim naturalem appetitum et moderatum; cui ita satisfaciendum erat, ne defectum famis sentiret. Sicut ergo non ex vitio, sed ex naturae conditione erat quod ante peccatum veritas eodem modo sentendum sit, ut scilicet hi qui de natura, si homines conditi in principio suo, iust in primo parente, a perfecta inchoata, in subsequenti propagatione a modico ad modum proficeret, ut scilicet per intervalla temporum staturae corporeae incrementa, usumque membrorum susciperet.

Utrum sicut statura corporis, ita et sensu mentis parvuli nascerentur, et per accessum temporis proficerent in sensu et notitia veritatis; an mox nati in his essent perfecti.

Et cum de corpore humano non sit absurdum vel inconveniens hoc existimare, quae solet, utrum de sensu animae et cognitione veritatis eodem modo sentendum sit, ut scilicet hi qui sine peccato nascerentur, sensu et intelligentia mentis imperfecti existerent, et per accessum temporis in his proficerent usque ad perfectionem; an mox conditi perfectionem sensus et cognitionis perciperent. Illi qui sentiant parvulos natos, in statura corporis et usu membrorum, per accessum temporis profecturos, non diliterent, eosdem in exordio natalitatis, sensu imperfectos existere, et per intervallum temporis in sensu et cognitione proficere usque ad perfectum.

Ad quod quidam opponunt, dicentes: Si mox nati non haberent perfectionem sensus, et intelligentiae ignorantia in eis esset. Ignorantia autem peccati egi poena. Sed qui hoc dicunt, non satis diligenter considerant, quia non omnis qui aliquid nescit, vel minus perfecte aliquid scit, statim ignorantiam habere, sive ignorans esse, dicendus est: quia ignorantia non dicitur, nisi cum id quod sciri et non ignorari debet, nescitur: talisque ignorantia poena peccati est, cum mens vitio obscuratur, ne cognoscere valeat ea quae scire deberet (1).

De hominis translatione in meliorem statum, et de duobus bonis, altero hic dato, altero promisso.

Talis erat hominis institutio ante peccatum, secundum corporis conditionem. De hoc autem statu transferendum erat, cum universa posteritate sua, ad meliorem dignioremque statum ubi caelesti et aeterno bono in caelis sibi parato frueretur. Sicut enim ex duplici natura compactus est homo; ita illi duo bona conditor a principio praeparavit: unum temporale, alterum aeternum; unum visibile, alterum invisibile; unum carni, alterum spiritui. Et quia primum est quod est animale, deinde quod spirituale est; temporale ac visibile bonum prius dedit; invisibile autem et aeternum promisit, et meritis quaerendum proposuit. Ad illius autem custodiam quod dederat, et ad aliud promerendum quod promiserat, naturali rationi in creatione animae hominis inditae, quae poterat inter bonum et malum discernere, praecipuum addidit obedientiae, per cuius observantiam datum non perderet, et promissum obtineret; ut per meritum veniret ad praemium (2).

(1) Addit Nicolai (ut ait Hugo de S. Victore lib. 4 de Sacram., part. 6, cap. 26).

(2) Idem addit in textu (ut rursus ait Hugo ubi supra): ad magis vero; partim cap. 6, quod ad priorem appendicem, partim cap. 17, quod ad posteriorem.

Divisio textus.

Postquam magister determinavit de immortalitate Adae per quam esse individui perpetuum conservabatur, hic determinat de generatione filiorum per quam species multiplicatur in individuis. Dividitur autem in partes duas: in prima determinat ea quae pertinent ad statum generationis; in secunda ostendit in quem statum post hoc transferendus erat, ibi: *Talis erat hominis institutio ante peccatum, secundum corporis conditionem*. Prima dividitur in duas: in prima determinat conditionem generationis ex parte generantis; in secunda determinat qualitatem generatorum, ibi: *Si vero quaeritur quales, si non peccasset homo, filios genuisset . . . responderi potest, quod filios parvulos nasci oportebat propter materni uteri necessitatem*. Circa primum tria facit: primo ostendit modum generationis, quia per concubitum sine pruritu libidinis. Secundo ostendit generationis principium, quia non in paradiso conjuncti sunt ante peccatum ad generationem, ibi: *Cur ergo in paradiso non coierunt*; tertio inquiri generationis terminum, ibi: *De termino vero temporis, quo transferentur ad spirituales caelestem vitam, certum aliquid Scriptura non tradit*.

Si vero quaeritur, quales, si non peccasset homo, filios genuisset etc. Hic inquiri qualitatem generatorum, et primo quantum ad corpus; secundo quantum ad animam, ibi: *Et cum de corpore humano non sit absurdum vel inconveniens hoc existimare, quaeri solet, utrum de sensu animae et cognitione veritatis eodem modo sentiendum sit*. Circa primum duo facit: primo determinat qualitatem naturam in primo statu; secundo movet quasdam objectiones, ibi: *Ad hoc autem opponitur*. Circa primum tria facit: primo movet questionem; secundo ostendit eam esse dubitabilem, ex verbis Augustini, ibi: *Et super hoc Augustinus ambigue loquitur*; tertio determinat ipsam, consentiendo in alteram partem, ibi: *Sed cum Augustinus sub assertionem de his nihil tradat, non irrationaliter quibusdam placuit primorum parentum filios nascituros parvos*.

Ad hoc autem opponitur. Hic movet objectiones contra determinata: et primo ostendendo quod coestione non indigebant; secundo quod cibum non sumebant, quia superfluum fuisse (1), ibi: *Item opponitur*. Et utriusque patet solutio in littera.

Et cum de corpore humano non sit absurdum vel inconveniens hoc existimare, quaeri solet, utrum de sensu animae et cognitione veritatis eodem modo sentiendum sit. Hic ostendit qualitatem naturam ex parte animae; et circa hoc tria facit: primo movet questionem; secundo determinat eam, ibi: *Illi qui sentiant parvulos natos in statura corporis et usu membrorum per accessum temporis processuros, non differunt eisdem in exordio naturitatis sensu imperfectos existere*; tertio movet objectionem in contrarium, et solvit, ibi: *Ad quod quidam opponunt*.

QUAESTIO I.

Hic quaeruntur duo: primo de generatione primorum parentum. Secundo de qualitate naturam. Circa primum quaeruntur duo: 1.º an genera-

(1) *Al.* non fuisse.

tio fuisse in primo statu; 2.º quis modus generationis fuisse.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum in statu innocentiae fuisse generatio.
(1 p., qu. 97, art. 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod in statu innocentiae generatio non fuisse. Generatio enim non est nisi ad multiplicationem individuorum. Sed, sicut dicit Damascenus (lib. 4 de Fide orthod., cap. 28), poterat Deus genus hoc, scilicet humanum, sine generatione multiplicare. Cum ergo via compendiosior semper eligenda sit, videtur quod generatio non fuisse.

2. Praeterea, secundum Philosophum, omne generabile est corruptibile, et e converso, ut probat in 1 Caeli et Mund. (text. 102). Sed corpora humana in primo statu erant incorruptibilia. Ergo videtur quod per generationem (1) in esse non producerentur.

3. Praeterea, finis generationis, ut Philosophus in 2 de Anima (text. 55) ostendit, est ut id quod non potest conservari in esse perpetuo idem in numero, perpetuetur in esse secundum idem specie. Sed corpus humanum secundum idem in numero in perpetua vita conservari potuisset in statu innocentiae. Ergo videtur quod generatio non fuisse, cum in operationibus Dei nihil sit frustra.

4. Praeterea, eorum quae sunt idem in specie est etiam unus modus originis. Sed primi parentes non sunt producti in esse per generationem naturalem, sed per operationem divinam. Ergo et eorum posteritas sine generatione naturali propaganda esset.

Sed contra est, quod dicitur Genes. 1, 28: *Crescite et multiplicamini, et replete terram*. Sed imperium ad aliquos factum, non est nisi de actibus quorum ipsi sunt causa. Ergo multiplicationis humani generis primi parentes naturali generatione causa fuisse.

Praeterea, imago Divinitatis in homine per innocentiam in nullo diminuta fuisse. Sed in hoc quodammodo homo divinae imaginis similitudinem gerit quod omnium sui generis principium est. Ergo in statu innocentiae per generationem naturalem principium fuisse posterorum.

Solutio. Respondeo dicendum, quod per peccatum natura specie variata non est; unde quaecumque ad perfectionem humanae speciei pertinent oportet homini in statu innocentiae attribueri. In omnibus autem per naturam generabilibus et corruptibilibus ad perfectionem pertinet ut unumquodque tale alterum facere possit quae ipsum est, ut in 4 Meteor. (cap. 3, et 2 de Anima, text. 55) dicit Philosophus; et ideo oportet in natura humana ponere aliquem statum naturalis generationis etiamsi in ea nunquam peccatum fuisse; et hic est status innocentiae, post quem (2) homines transferendi erant in statum gloriae ubi omnino generationis cessat officium ut dicitur Matth. 22, 20: *In resurrectione neque nubent, neque nubentur*.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis potuisset sine operatione aliquis naturalis principii

(1) *Al.* per penetrationem.(2) *Al.* prius quam.

humanum genus multiplicare, tamen hoc velut (1) magis congruum ex ordine suae sapientiae decrevit ut rebus omnibus operationes proprias conferret, in quibus earum perfectio consistit: quia tanto in eis divina bonitas magis reluet, quanto res perfectiores sunt.

Ad secundum dicendum, quod corpus humanum quamvis in statu innocentiae fuerit incorruptibile per gratiam innocentiae, erat tamen corruptibile per naturam; et ideo naturali virtute ad generandum non privabatur: quia etsi quodam modo immortalis esset, ut posset non mori; alio tamen modo mortalis erat, quia poterat etiam mori.

Ad tertium dicendum, quod omne perpetuum est per se intentum in natura; unde secundum quod aliqua se habent ad perpetuitatem, hoc modo sunt de intentione naturae. Quaedam igitur sunt quae non habent perpetuitatem nisi ratione speciei; et in his multiplicatio individuorum non est per se intenta a natura, sed per accidens, prout scilicet in tali multiplicatione speciei perpetuitas conservatur; unde in his non est generatio nisi ut conservetur idem secundum speciem, quod secundum numerum idem conservari non potest. In hominibus autem secus est: quia quantum ad aliquam partem sui, scilicet animam, incorruptibilitatem habent (2) etiam secundum naturam: et ideo hominum multiplicatio est per se intenta, etiam sine hoc quod ad conservationem speciei pertinet.

Ad quartum dicendum, quod in primis operibus natura instituta erat; et ideo oportebat illa opera immediate a principio supernaturali esse: sed postmodum natura instituta in propriis effectibus per naturalem operationem pervenire poterat; et hoc de perfectione ipsius erat.

ARTICULUS II.

Utrum in statu innocentiae fuisse generatio per coitum. — (1 p., qu. 98, art. 2.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod in primo statu non fuisse generatio per coitum. Non enim potest esse coitus sine virginitatis corruptione. Sed indecens erat in primo statu virginitatis corruptionem fuisse, quando humana natura omnino integra erat, et nulla dignitate privanda. Ergo videtur quod non fuisse ibi generatio per coitum.

2. Praeterea, in meliori natura major est delectatio, quia et major consensus convenientis cum convenienti, ex quo causatur delectatio. Sed natura humana in primo statu purior erat quam post peccatum. Cum ergo post peccatum delectatio quae est in coitu, propter suam magnitudinem usum rationis absorbeat, videtur quod multo amplius in statu innocentiae fuisse: et ita fuisse perversitas ordinis in partibus animae, quam originalis iustitia non patiebatur.

3. Si dicatur, quod ratio poterat illam delectationem comprimere; contra. Generativa et nutritiva potentia et augmentativa ad eandem partem animae redeuntur, quia sunt potentiae vegetabilis animae. Sed ratio imperare non poterat nutritivae et augmentativae, ut sine cibo homo nutrirerit et

(1) *Al.* deest velut.(2) *Al.* scilicet animam incorruptibilem, habent, etc.

augeri posset. Ergo nec generativae, ut delectatio actui ejus convenienter remitteretur.

4. Praeterea, generatio quae est per coitum, completur per decisionem seminis. Sed in corporibus naturalibus decisio est inductiva corruptionis. Ergo cum corpus humanum in primo statu incorruptibile foret, talis generationis modus ibi esse non poterat.

5. Praeterea, secundum Philosophum in 13 de Animalibus (1), semen est superfluum alimenti. Sed omnis superfluitas nutrimenti assumpti inordinationi attestatur, quae in primo statu esse non poterat. Ergo nec talis generationis modus.

6. Praeterea, aliae superfluitates alimenti, ut egestionis, urinae, et huiusmodi, ut videtur, in primo statu non fuisse, cum turpitudinem quandam habeant, quae sine poena esse non potest. Ergo cum eadem sit ratio de uno superfluo et de alio, videtur quod nec generatio per seminis decisionem ibi fuisse, cum semen sit superfluum, ut dictum est.

Sed contra est quod dicitur Genes. 1, 27: *Masculum et feminam creavit eos*. Sed distinctio sexuum est ordinata in animalibus ad generationem quae est per coitum. Ergo talis modus generationis ibi fuisse.

Praeterea, secundum id quod commune est, non attenditur aliquorum differentia. Sed in virtute generativa homo convenit cum aliis animalibus. Ergo cum in animalibus perfectis, quibus perfectior est homo, sit generatio per coitum, videtur quod etiam hominibus talis modus generationis conaturalis sit.

Solutio. Respondeo dicendum, quod ad quamlibet generationem oportet duo concurrere: scilicet agens quod inducit formam, et patiens quod offert materiam; nec haec duo in idem redeuntur, cum nihil patiatur vel moveatur a seipso: (2) in omnibus enim viventibus perfectis in quibus est sexus distinctio, femina se habet ut patiens et materiam ministrans, et mas se habet ut agens et formam inducens, ut in 13 de Animalibus (5) dicitur. Unde non poterat compleri generatio humana nisi per conjunctionem maris et feminae; propter quod mulier in adiutorium viri facta dicitur, Gen. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod ad perfectionem virginitatis duo concurrunt; scilicet integritas carnis cum integritate mentis; quorum alterum, scilicet integritas mentis, honorabilis est, reliquum virginitati essentialius. Dicendum ergo, quod in omni concubitu solvitur virginitas quantum ad integritatem carnis etiam in primo statu. Sed integritatem mentis contingit solvi dupliciter: vel quantum ad habitum; et sic solvitur per illicitum concubitum, qui tollit habitum castitatis; vel quantum ad actum; et sic in statu post peccatum solvitur etiam per concubitum matrimonialem, eo quod propter vehementiam delectationis ratio in ipso actu absorbetur. In primo vero statu, neutro modo integritas mentis soluta fuisse; sed sola integritas carnis, cui praepnderas et fecunditas prolis.

Ad secundum dicendum, quod quantitas generativa potest attendi dupliciter: vel absolute, vel se-

(1) Sen lib. 1 de Gener. anim. iuxta seriem novam, cap. 19.

(2) Ut ex lib. 7 Phys. text. 2, et lib. 1 de Gener. et corrupt. text. 47, ac seq. colligitur.

(3) Vel sicut supra lib. 1 de Generat. anim. cap. 19 et 20, sub finem, et cap. 21, paulo post init (Ex edit. P. Nicolai).

eundum proportionem. Dicendum ergo, quod absolute loquendo major delectatio coitus fuisset in primo statu quam etiam modo sit; sed secundum proportionem ad rationem, fuisset multo minor: quia ratio in suo actu fortiter persistens, delectationi penitus dominaretur; et ideo non fuisset superabundans vel fervens delectatio, sicut modo est: quia, secundum Philosophum in 2 Ethic. (cap. 3, Graeco-lat.), abundantia et defectus in operibus humanis sumitur secundum proportionem, ut aliquis cibus est moderatus uni, qui esset superfluitas alteri.

Ad tertium dicendum, quod potentiae animae vegetabilis in actibus propriis non obediunt rationi, ut in 1 Ethic. (cap. 16) dicitur; sed quidam actus sunt sensitivae partis vel motivae, ordinati ad actus vegetativae; et isti actus subiecti rationis imperio. Delectatio autem non est per se ad generativam pertinens, sed ad sensitivam: quia, secundum definitionem Platonis (1), delectatio est generatio sensibilis in natura, id est naturae conveniens.

Ad quartum dicendum, quod emissio seminis non est per decisionem alicuius quod fuerit in actu pars: quia sic corrumpetur, et non haberet virtutem speciei, ut in 13 de Animalibus (ubi supra) dicitur: sed est per quamdam resolutionem ejusdem humiditatis propinquissimae ad ultimam conversionem, quae non est actu pars, sed potentia totum; unde per hoc nihil corporis humani corrumpatur.

Ad quintum dicendum, quod, sicut Philosophus dicit in 13 de Animalibus (ut supra), semen est superfluum quo indiget: quia superest de eo quod per actum nutritivae in substantiam membrorum convertitur; unde superfluum dicitur: et tamen indiget eo ad generationem; unde tale superfluum inordinatum cibi sumptionem non ostendit tantum enim homo ordinate de cibo sumere poterat, quantum necessarium erat ad actum nutritivae, augmentativae, et generativae.

Ad sextum dicendum, quod quaedam superfluitates sunt quae attestantur defectui naturae, ut putredines, sudores, et huiusmodi; et tales superfluitates in primo statu esse non poterant; quaedam vero superfluitates naturae perfectionem ostendunt, sicut semen, et egestionem, et huiusmodi, quae secundum cursum naturalem fiunt tanto melius, quanto robustior natura fuerit; unde etiam ad virtutem naturalem reducuntur, scilicet expulsivam; et tales superfluitates in primo statu fuissent, licet absque omni foeditate.

QUAESTIO II.

Deinde quaeritur de qualitate naturam; et circa hoc quaeruntur tria: 1.º quales fuissent secundum corpus; 2.º quales fuissent secundum intellectum in cognitione veritatis; 3.º quales fuissent secundum affectionem in amore virtutis.

(1) Ut Platonis nomine non expresso Aristoteles refert lib. 8 Ethic., cap. 11. — Apud Platonem porro insinuat in Timaeo, sed expressus in Philebo (Ex edit. P. Nicolai).

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum in statu innocentiae homines habuissent omnem perfectionem corporis quo ad virtutem et staturam et sexum, statim post natiuitatem.
— (1 p., qu. 99, art. 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod homines in statu innocentiae statim nati, omnem perfectionem corporis habuissent et quantum ad staturam, et quantum ad sexum. Sicut enim Philosophus dicit in 16 de Animalibus (1), mulier est vir occasionatus. Illud autem occasionatum dicitur quod non est per se intentum, sed ex aliqua corruptione vel defectu proveniens. Cum ergo in primo statu nullus defectus naturalis operationis fuisset, videtur quod omnes nati fuissent in perfecto sexu, scilicet virili.

2. Praeterea, agens perfectum inducit similitudinem suam in patiente, nisi sit defectus ex parte recipientis. Sed in generatione hominum semen maris est agens, et sanguis mulieris est materia et patiens. Cum ergo ex neutra parte in statu innocentiae aliquis defectus fuisset, videtur quod semper proles in similitudinem patris producta fuisset in sexu virili.

3. Praeterea, magis distat limus terrae ab humano corpore quam materia a muliere administrata ad formationem conceptus in naturali generatione. Sed primus homo de limo terrae formatus, statim in perfecta quantitate et virtute membrorum productus est. Ergo multo fortius filii qui ex eo nascerentur.

4. Praeterea, Augustinus dicit in littera (ex lib. 1 de Peccat. merit. et remiss., cap. 58), quod infirmitas carnis quae est in pueris, congruit infirmitati mentis. Sed in statu innocentiae nulla fuisset mentis infirmitas. Ergo nec in tali infirmitate carnis pueri nati forent.

5. Praeterea, omnium animalium nobilissimum est homo. Sed quorundam animalium filii naturaliter statim nati officia membrorum habent. Ergo defectus qui in pueris nunc videtur accidere, non est naturalis, sed ex peccato inductus: ergo ante peccatum non fuisset.

Sed contra, omnis virtus naturalis, multiplicata materia, roboratur secundum debitam proportionem, quia in majori quantitate major est virtus. Sed pueros oportebat parvulos nasci propter materni uteri necessitatem, ut in littera dicitur. Ergo oportuit ut eorum virtus motiva, quae materialis est, imperfecta esset.

Praeterea, in pueris oportet expectari tempus ad generandum, quousque completer tempus augmenti: quamdiu enim est augmentum in suo vigore, sicut in duobus primis septenniis, generativa opus suum non habet: tum quia digestio completa non est, ut semen debito modo maturari possit: tum etiam quia quod residuum est ab opere nutritivae, cedit in usum augmentativae. Sed sicut generativae deserviunt quaedam membra, ita et aliis animae viribus. Ergo et per eandem rationem nec aliorum membrorum usum habuissent, ad quorum actus exigitur aliorum membrorum fortificatio et completio.

Solutio. Respondeo dicendum, quod in hominis

(1) Sive lib. 2 de Gener. anim., cap. 5 (Ex edit. P. Nicolai).

etiam dieta diversitas ut frequenter: et talis causa potuit esse in statu illo.

Ad tertium dicendum, quod de limo terrae corpus primi hominis formatum est virtute divina, cujus est statim ad perfectum adducere cum voluerit; sed propagatio filiorum fuisset per virtutem naturae, cujus non est subito operari; et ideo per successiones temporum in ultimum perfectionis statum proles perducta fuisset.

Ad quartum dicendum, quod infirmitas carnis nunc in pueris duo complectitur: scilicet defectum usus membrorum; et hoc congruit naturali infirmitati mentis, in quantum adhuc non pervenit ad ultimum complementum scientiae vel virtutis; quod etiam in primo statu esse potuit: complectitur etiam quamdam poenam in esurie et fletu, et talis infirmitas congruit infirmitati culpae; unde neutrum horum in primo statu fuisset, scilicet nec poena nec culpa.

Ad quintum dicendum, quod hoc est ex nobili complexione hominis, quod defectum talem in pueritia prae quibusdam animalibus patitur: quia enim est mollis complexio, ideo membra puerilia ex sui mollietate sunt impotentia ad suos actus exercendos: et etiam propter humiditatem abundantem in pueritia, quod contingit in hominibus prae quibusdam animalibus tum ex magnitudine cerebri, quod homo majus prae aliis animalibus habet, secundum proportionem sui corporis; tum etiam propter qualitatem complexionis, a qua si in humidiorem recedatur, propter complexionem aetatis invenietur superabundans humiditas, quae praecipue impedit motum nervorum. Unde animalia siccae complexionis ut caprae, nascuntur cum membris ad motum habilibus.

ARTICULUS II.

Utrum in statu innocentiae pueri mox nati, fuissent perfecti in cognitione. — (1 p., quaest. 101, art. 1; et de Verit. quaest. 18, art. 7.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod pueri mox nati, perfecti in cognitione fuissent. Omnis enim virtus cuius actus impeditur ex imperfectione corporis, est virtus materialis. Sed intellectus non est actus corporis ejusdem, ut Philosophus dicit (lib. 5 de Anim., text. 16). Ergo naturaliter non impeditur a suo actu propter defectum corporis: ergo videtur quod in statu integritatis naturae, pueri perfectam cognitionem habuissent, etiam si defectum membrorum paterentur.

2. Si dicatur, quod intellectus impeditur per accidens ex impedimento corporis in quantum indiget accipere a virtutibus corporalibus, contra. Quod superiores vires ab inferioribus accipiunt, videtur esse perversitas ordinis. Sed in primo statu nulla deordinatio in partibus animae erat. Ergo intellectus non accipiebat perfectionem suam ex viribus sensibilibus.

3. Praeterea, intellectus non indiget sensu nisi ad acquirendam scientiam; unde qui privatur visu scientiam de coloribus retinet quam per visum accepit. Sed in primo statu habitum scientiae homo habuisset immediate ex divina influenza, et forte per ministerium Angelorum. Ergo ad intelligendum et sciendum in actu, sensibus non indigebat; et sic idem quod prius.

vita est quaedam circulatio, eo quod a defectu incipit, in statum debitae perfectionis deveniens, ex quo iterum in defectum terminatur; unde et principium hominis quidam defectus consequuntur in pueritia, et similiter finem in senectute. Homo autem ante peccatum etsi vitae termino caruisset, tamen habuisset vitae principium per natiuitatem; unde hos defectus qui ordinantur ad vitae terminum, ut aegritudines et defectus seniles, non habuisset: defectus autem illos qui principium originis consequuntur, nihil prohibet eum habuisse, ut Magister in littera dicit: nec hoc fuisset ei in poenam, quia ex hoc nullum incommodum sentiret, divina providentia eum gubernante. Quidam vero dicunt aliter, innitentes verbis Augustini quae in littera ponuntur. Sed cum Augustinus de his nihil asserat, ut in littera dicitur, probabilius sustinebitur illud quod naturalis cursus habet, ubi Scripturae auctoritas non repugnat.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis mulier sit praeter intentionem naturae particularis, quae agit in hoc semine, intendens prolem adducere in perfectam similitudinem generantis, non tamen est praeter intentionem naturae universalis, sicut nec corruptio: quia sine femina non posset esse generatio, ut perpetuas speciei salvaretur: et ideo etiam per divinam providentiam ad officium generationis mulieres aliquas nasci oportebat, et in aequali numero cum viris, ut una unius esset.

Ad secundum dicendum, quod generatio mulieris contingit, ut in 18 de Animalibus (sive 4 de Gener. Anim. cap. 1) dicitur, ex hoc quod semen viri non potest vincere super materiam mulieris, ut digerat ipsam ultima digestionem, et in perfectum (1) sexum adducat. Huiusmodi autem impotentiae causa potest esse triplex. Una est ex defectu naturalis principii agentis cum semine; quia calor est diminutus in semine propter ejus indigestionem; unde ante tertium septennium, ut Philosophus dicit, viri ut in pluribus feminas generant: et talis causa non multum fuisset in primo statu: quia tempus in quo est perfecta generatio non anticiparetur. Alia causa est ex virtute imaginativa quam sequuntur etiam virtutes corporales, sicut patet quod ad imaginationem alienius terribilis totum corpus conculitur et tremat: et ita videmus quod filii frequenter nascuntur similes illis quos parentes imaginantur in actu conceptionis: sicut etiam Hieronymus narrat de quadam muliere quae peperit filium nigrum propter hoc quod in tempore coitus vidit imaginem nigram: et talis causa generationis feminae potuit esse in statu innocentiae, ut filii nascerentur in hoc vel in illo sexu, secundum voluntatem parentum, et praecipue propter magnam obedientiam corporis ad animam in statu illo. Tertia causa est ex aliquo principio extrinseco: quia parva immutatio, ut Philosophus dicit in 18 de Animalibus (ut supra), vel venti, vel temporis vel huiusmodi, sexus variationem facit; unde dicit, quod expertum est apud pastores, quod quando flat ventus septentrionalis, concipiunt mares, et quando flat meridionalis, concipiuntur feminae, propter abundantiam humiditatis: et etiam si in tempore coitus aspiciant ad partem septentrionalem vel meridionalem, sequitur

(1) Al. et imperfectum.

4. Praeterea, sensus puerorum in primo statu non fuissent imperfectiores quam modo sint. Sed modo pueri perfecte possunt videre et audire, et sic de aliis. Ergo et tunc: et ita per defectum sensibilibus virium actus intellectus non impeditur.

5. Praeterea, perfectioris cognitionis secundum suam naturam aliis animalibus est homo. Sed alia animalia mox nata habent cognitionem quarundam rerum quae prosunt eis vel nocent; unde agnus sequitur matrem, et fugit lupum. Ergo multo fortius hoc homo secundum suam naturam habere debet: et ita videtur quod defectus cognitionis qui est in pueris, non est naturalis, sed ex peccato inductus: et ita videtur quod ante peccatum perfectam cognitionem habuissent.

Sed contra, ut dicit Philosophus 7. Physic. (comm. 20), in quiescendo fit anima sciens et prudens. Sed in pueritia non potest esse perfecta quies corporis, propter multos motus, et praecipue propter augmentum. Ergo nec perfectam cognitionem secundum naturam habere potest.

Praeterea, ad hoc anima infusa est corpori ut in ipso acquirat perfectionem scientiae et virtutis. Sed hoc non esset, si per seipsam scientiam perfectam haberet, quam per temporum successionem in corpore acquireret. Ergo non statim dum corpori infunditur, perfectam cognitionem habet, sed experimento indiget et tempore intellectualis virtus, ut Philosophus in 2. Ethic. (cap. 1) dicit.

Solutio. Respondeo dicendum, quod sicut Magister dicit in littera, oportet quod positio de perfectione intellectus consonet positioni de perfectione corporis; unde cum posuerimus pueros in principio non habituros fuisse membrorum usum, oportet ponere quod nec usum perfectae cognitionis habuissent. Qui autem membrorum perfectionem concedant, perfectum usum rationis etiam concedere possunt. Inter alia enim membra corporis, cerebrum humidissimum est. Unde si propter humiditatem aetatis; membrorum aliorum officia pueri habere non poterant, multo minus plenum usum imaginativae virtutis, cuius organum est in anteriori parte cerebri, habere poterant. Abundantia enim humiditatis confusionem quamdam phantasmatum creat, sicut patet in ebriis, ex multo vapore ad caput ascendente. Phantasmata autem, ut in 3. de Anima (comm. 31) dicitur, se habent ad intellectum sicut colores ad visum. Unde sicut ad confusionem colorum sequitur indeterminatio et confusio in actu virtutis visivae; ita ad confusionem phantasmatum sequitur quaedam confusio in actu virtutis intellectivae; et inde est quod pueri in principio confusam cognitionem habent universalium quorundam, et postmodum per successiones temporis distincte unumquodque cognoscunt; unde in 1. Physicor. (text. comm. 3) dicitur, quod pueri in principio appellant omnem virum patrem, posterius autem determinant unumquodque.

Ad primum ergo dicendum, quod operatio intellectus non impeditur propter defectum corporis per se, sed per accidens, ut dictum est, scilicet ex defectu virium (1) a quibus intellectus accipit.

Ad secundum dicendum, quod perfectio intellectus possibilis est per receptionem objecti sui, quod est species intelligibilis in actu. Sicut autem in objecto visus est aliquid quasi materiale, quod ac-

(1) *Al. virtutis.*

cipitur ex parte lucis, quae facit visibile in potentia esse visibile in actu: ita etiam objectum intellectus quasi materialiter administratur vel offertur a virtute imaginativa; sed in esse formali intelligibili completur ex lumine intellectus agentis, et secundum hanc formam habet quod sit perfectio in actu intellectus possibilis: et ita non sequitur deordinatio in partibus animae, si intellectus possibilis perficiatur per species a phantasmatibus acceptas, in quantum illustrantur lumine intellectus agentis, quae est potentia altior quam intellectus possibilis.

Ad tertium dicendum, quod cum phantasma sit objectum intellectus possibilis, ut dictum est, secundum statum viae, anima ad suum actum phantasmatum indiget, non solum ut ab eis scientiam accipiat secundum motum qui est a sensibus ad animam, sed etiam ut habitum cognitionis quam habet circa species phantasmatum, ponat secundum motum qui est ab anima ad sensus, ut sic inspiciat in actu quod per habitum cognitionis tenet in mente. Unde etiam Dionysius dicit in epistola ad Titum, quod illi qui intellectuales revelationes accipiunt, eas quibusdam figuris circumponunt; unde laesa imaginatio per laesionem organi, ut est in phraeneticis, intellectus impeditur ab actuali consideratione etiam eorum quae prius sciebat.

Ad quartum dicendum, quod exteriorum sensuum actus in pueris distincti sunt, sed imaginatio confusa est propter cerebri humiditatem excedentem, et ita etiam oportet quod operatio intellectus sit confusa: non enim intellectus immediate ab exterioribus sensibus accipit, sed ab interioribus.

Ad quintum dicendum, quod alia animalia non prosequuntur conveniens et fugiunt nocivum per rationis deliberationem, sed per naturalem instinctum aestimativae virtutis; et talis naturalis instinctus est etiam in pueris; unde etiam mamillas accipiunt, et alia eis convenientia, etiam sine hoc quod ab aliis doceantur.

ARTICULUS III.

Utrum in statu innocentiae pueri nascantur in gratia. — (1 p., qu. 100, art. 1.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod in statu innocentiae pueri in gratia nascerentur. Quia secundum considerationem Philosophi (4. Top. cap. 12), sicut se habet propositum in proposito, ita et oppositum in opposito. Sed homo corruptus per peccatum transmisit peccatum in posterum. Ergo etiam et gratiam et iustitiam quam habuit, in posterum transmisisset.

2. Praeterea, bonum est potentius quam malum: quia malum non agit nisi virtute boni, ut dicit Dionysius (4. capit. de div. Nominibus). Si ergo malum primi hominis adeo fuit potens ut totum humanum genus inficeret, multo amplius eius gratia totum humanum genus iustificasset.

3. Praeterea, Adam non solum sibi, sed etiam nobis demeruit: quia per unum hominem peccatum et mors in mundum intravit, Rom. 3. Sed meritum et demeritum ab eadem potentia procedunt. Ergo et ipse, si perisset, omnibus mereri potuisset; et ita omnes per ejus meritum primam gratiam consecuti fuissent.

4. Praeterea, impossibile est esse poenam sine culpa. Sed poena peccati originalis est carentia visionis divinae. Ergo cum in statu innocentiae homines sine peccato originali nati fuissent, habuissent meritum visionis divinae. Sed hoc non potest haberi nisi per gratiam. Ergo nati fuissent in iustitia gratuita.

5. Praeterea, homo per peccatum necessitatem peccandi incurrit. Ergo si perisset, in iustitia confirmatus fuisset. Sed secundum Anselmum (de concept. Virg. et peccato origin. cap. 10), oportuit ut qualis ipse fuit, tales etiam filios genuisset. Ergo et omnes in iustitia confirmati fuissent mox a nativitate sua, ut peccare non possent.

Sed contra, illud quod infunditur immediate a Deo, ut anima rationalis, non transfunditur a parentibus. Sed gratia est hujusmodi, ut in 1. libro probatum est, dist. 14. Ergo gratiam vel iustitiam in posterum non transfundisset.

Praeterea, Hugo de Sancto Victore dicit (1) quod homo si perisset, generasset filios sine peccato, sed tamen non necessario paterna haereditate iustitiae; et ita videtur quod iustitiam vel gratiam non transfundisset.

Solutio. Respondeo dicendum, quod, sicut dicit Philosophus in 2. de Generat. (text. 23), in generatione est quaedam circulatio, quae tamen non redit in idem numero, sed ad idem speciem: homo enim generat hominem, non Socrates Socratem; et inde est quod generatum generanti assimilatur in omnibus illis quae ad naturam speciei pertinent, nisi adveniat impedimentum, ut in monstris apparet; non autem oportet quod assimilatur in proprietatibus quae consequuntur individuum ratione individui: et si aliquando contingat quod in aliquibus proprietatibus etiam personalibus assimilatur filius patri, hoc tantum accidit in accidentibus corporalibus, sicut quod albus generat album, et podagricus podagricum: non autem in perfectionibus animae generat sibi similem secundum actum, ut grammaticus non generat grammaticum; sed forte secundum aptitudinem tantum; secundum quod ex complexione corporis unus est habilior alio ad scientiam vel doctrinam vel virtutem. Sciendum est ergo quod duplex iustitia primo homini poterat convenire. Una originalis, quae erat secundum debitum ordinem corporis sub anima, et inferiorum virium sub superiori, et superioris sub Deo; et haec quidem iustitia ipsam naturam humanam ordinabat in sui primordio ex divino munere; et ideo talem iustitiam in filios transfudisset. Est etiam alia iustitia gratuita, quae actus meritorios elicit; et de hac est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod primus homo in naturalibus tantum creatus est, et non in gratuitis; et secundum hoc videtur quod ad talem iustitiam requirebatur quaedam praeparatio per actus personales; unde secundum hoc talis gratia proprietatis personalis erat ex parte animae; et ideo nullo modo transfusa fuisset, nisi secundum aptitudinem tantum. Alii vero dicunt, quod homo in gratia creatus est; et secundum hoc videtur quod donum gratuitae iustitiae ipsi humanae naturae collatum sit; unde cum transfusione naturae simul etiam infusa fuisset.

(1) Non tract. 5. Summae sentent. cap. 6, sicut prius indicabatur ad marginem, sed lib. 1. de Sacram., part. 6, cap. 25 et 24 (Ex edit. P. Nicolai).

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum originale est primo et per se peccatum naturae, et per posterius personae; actuale autem est proprie peccatum personae quod per actum personalem incurritur; et ideo, sicut peccatum originale transfunditur, et non peccatum actuale, ita etiam iustitia originalis naturalis transfusa fuisset, et forte non gratuita.

Ad secundum dicendum sicut ad primum.

Ad tertium dicendum, quod peccatum non transit in posterum a primo parente per modum demeriti, quasi ipse omnibus mortem meruerit, et infectionem peccati; sed per modum traditionis consequentis traditionem naturae: non enim unus personae actus toti naturae mereri vel demereri potest, nisi limites humanae naturae transcendat, ut patet in Christo, qui Deus et homo est: unde a Christo nascuntur filii gratiae, non per carnis traditionem, sed per meritum actionis; ab Adam vero nascuntur filii irae per propagationem, non per demeritum.

Ad quartum dicendum, quod carentia visionis divinae potest dupliciter intelligi: vel negative, et sic non est poena, sed defectus naturalis: cuiuslibet enim naturae creatae convenit ut ex se non habeat unde in Dei visionem ascendere possit: vel privative, et sic est poena, secundum quod importat quamdam obnoxietatem ad non videndum Deum.

Ad quintum dicendum, quod probabile videtur quod si Adam primae tentationi restitisset (1), nondum statim confirmationem iustitiae fuisset adeptus; sed quando in spiritualem vitam fuisset translatus, simul immortalitatem accepisset in corpore et iustitiae confirmationem in anima. Quod ergo dicitur, quod quia tentationi succubuit, peccandi necessitatem incurrit, verum est de peccato veniali, quod gratiae non opponitur, sed cuidam accidenti gratiae, scilicet fervori; sed necessitatem peccandi mortaliter homo etiam in peccato existens non habet, nisi peccare intelligatur in peccato esse, sicut videtur dicitur habere visum. Non enim qui in peccato est potest per se non esse in peccato ut possit a peccato per se sine gratiae infusione resurgere. nec tamen sequitur, si homo post peccatum non potest in peccato non esse, quod in gratia existens non possit in gratia non esse: quia homo per seipsam peccare potest, sed non per se resurgere. Si tamen concedatur quod Adam confirmatus fuisset statim post victoriam tentationis, adhuc non sequitur quod filios confirmatos in iustitia genuisset; quia hoc sequebatur actus personales ejus, et ita erat perfectio ad personam pertinens, quam non oportet in filios propagari; sicut si Adam donum prophetiae (2) habuit, vel miracula facienda, non oporteret quod filii ejus hoc habuissent.

Ad aliam etiam patet de plano solutio: quia non intelligitur gratia in posterum propagari a parentibus quasi per virtutem seminalem, gratiam filii consequerentur: sed quia cum transfusione naturae, cui, ex provisione divina gratia debebatur, simul gratia infusa fuisset, secundum unam opinionem. Alia etiam auctoritas inducta intelligitur de iustitia gratuita, et non de originali, secundum

(1) *Al. in prima tentatione perisset.*

(2) *Fortis prophetiae.*

unam opinionem. Vel potest intelligi de operibus iustitiae: quia si cum gratia nati fuissent, poterant per liberum arbitrium a iustitia parentum deviare.

Expositio textus.

Excipitur honestate nuptiali (1), hoc modo ut scilicet quod sine nuptiis turpitudinem culpae et poenae haberet, per honestatem matrimonii turpitudinem poenae remaneret, turpitudinem culpae tollatur.

Sed poterunt in paradiso esse nuptiae honorabiles: quia in statu illo nuptiae simpliciter virginitate honorabiliores fuissent, eo quod in nullo integritate mentis laesa, fecunditas carnis in matrimonio, sterilitati virginitatis praevalisset.

Vel quia Deus nondum iusserat. Videtur hoc

(1) Supple: *infirmis prona in ruinam turpitudinis, ut in textu.*

DISTINCTIO XXI.

De invidia diaboli, qua ad hominem tentandum accessit.

Videns igitur diabolus, hominem per obedientiam humilitatem posse ascendere unde ipse per superbiam corruerat, invidi ei: et qui prius per superbiam fuerat diabolus, id est deorsum lapsus, zelo invidiae factus est satan, id est adversarius. Unde et mulierem tentavit in qua minus quam in viro rationem vigere novit: ejus enim malitia ad tentandum virtutem timida, humanam naturam in ea parte ubi debiliore videbatur, aggressa est, ut si forte illic aliquatenus praevaleret, postmodum fiducialis ad alteram, quae robustior erat, pulsandam, vel potius subvertendam accederet. Primum igitur solitariam feminam exploravit, ut in ea primum omnem suae tentationis vim experiretur.

Quare in aliena forma venit.

Sed quia illi per violentiam nocere non poterat, ad fraudem se convertit; ut dolo hominem supplantaret, quem virtute superare nequiret. Ne autem frans illius nimis manifestaretur, in sua specie non venit, ne aperte cognosceretur et ita repelleretur. Iterum, ne nimis occulta foret fraus illius, quae cavere non posset, et homo simul videretur injuriam pati, si taliter circumveniri permitteret eum Deus, ut praecavere non posset, in aliena quidem forma permissus est venire diabolus, sed in tali, in qua ejus malitia facile posset deprehendi. Ut igitur in propria forma non veniret, voluntate sua factum est; ut autem in forma suae malitiae congruenti veniret, divinitus factum est. Venit ergo ad hominem in serpente, qui forte, si permitteretur, in columbae specie venire malisset; sed non erat dignum ut spiritus malignus illam formam homini odiosam faceret, in qua Spiritus sanctus appariturus erat. Non ergo nisi per serpente tentare permissus fuit diabolus, ut per illud quod foris erat, astutiam tentantis animadvertere femina quiret. Diabolus enim per serpente tentabat, in quo loquebatur. Ideoque serpens dictus esse callidior cunctis animalibus terrae, quia, ut ait Augustinus (1), mali angeli licet superbia dejecti, natura tamen sunt excellentiores omnibus bestiis, propter eminentiam rationis: quamvis serpens non rationali anima, sed spiritu diabolico possit sapientissimus dici. Non ergo mirum si diabolus spiritu suo impletus serpente, sicut vates implebat, sapientissimum reddiderat omnium bestiarum: quem tamen ad tentandum non elegit diabolus, sed per quod animal permissus fuit, tentavit. Unde Augustinus super Genesim (ubi supra): « Non est putandum, quod diabolus serpente, per quem tentaret, elegerit; sed cum desperare cuperet, non potuit nisi per quod animal posse permissus est. Nocendi enim volentes inest cuique a se, sed potestas a Deo. » Sic autem loquebatur diabolus per serpente ignorantem si-

(1) Ex lib. 41 super Gen. ad litt., cap. 2, colligitur (Ex edit. P. Nicolai).

esse falsum: quia actum matrimoniale praecipit Deus, dicens (Genes. 1, 28): *Crescite et multiplicamini et replete terram*. Sed quod dicitur hic potest intelligi de speciali jussione ad determinatum tempus.

Responderi potest, quod filios parvulos nasci oportebat propter materni uteri necessitatem. In hac responsione Magister unum asserit, scilicet, quod oporteat pueros in principio nativitatis parvos quantitate esse: sed tria sub dubio relinquit. Quorum unum est, si statim post nativitatem in perfectam quantitatem transformati fuissent. Sed hoc non potuit fieri operatione naturae, sed solum divino miraculo. Secundum est unum essent parvuli per aliquod tempus, ita quod defectum quantitatis haberent sed non virtutis quantum ad membrorum officium. Tertium si in utero per aliquod tempus imperfecti fuissent, scilicet et quantitate et virtute.

cut per energumenos vel per phantacos loquitur. Serpente enim velut organo est usus, movens naturam ejus ad exprimendos sonos verborum, et signa quibus suam monstraret voluntatem. Serpens ergo nec verba intelligebat nec rationalis est factus: callidissimus tamen dictus est propter astutiam diaboli. Locutus est autem sicut asina Balaam; sed hoc diabolicum, illud angelicum fuit: boni enim et mali angeli similiter operantur.

Hic quaeri solet: *Quare mulier non horruit serpente?* Quia cum novit creatum esse, etiam officium loquendi a Deo accepisse putavit.

De modo tentationis.

Tentatio autem hoc modo facta est. Stans coram femina hostis superbus, non audent in verba persuasionis exire, metuentis deprehendi; sed sub interrogatione eam aggreditur, ut ex responsione colligeret qualiter in malitia procedere posset: « Cur (inquit Gen. 3, 4) praecipit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradisi? Cui respondit mulier: De fructu lignorum quae sunt in paradiso veni scimus; de fructu vero ligni quod est in medio paradisi, praecipit nobis Deus ne comederemus et ne tangeremus: ne forte moriamur. » In quo verbo dedit locum tentanti, cum dixit: « Ne forte moriamur. » Unde mox diabolus dixit ad mulierem: « Nequaquam moriemini. Sicut enim Deus ait ad mulierem: « Nequaquam moriemini. » Attendite ordinem ac progressum persuasionis. Primo Deus dixerat: « Quaecumque die comederitis ex eo, morte moriemini. » Deinde mulier dixit: « Ne forte moriamur. » Novissime autem serpens dixit: « Nequaquam moriemini. » Deus affirmavit; mulier quasi ambigendo illud dixit: diabolus negavit. Quae igitur dubitavit, ab affirmante recessit, et neganti appropinquavit.

De versutia diaboli, qui ut facilius persuaderet, malum removet et bonum in pollicito duplicavit.

Qui ad suam persuasionem plenius sufficiens, id est ut malum quod intendebat, libere persuaderet, et malum quod mulier timuit, negando removet, et promissionem addidit, et ut ejus persuasio citius reciperetur, promissionem duplicavit. Unam nempe emestione suadens, duo in praemio proposuit, similitudinem Dei, scientiamque boni et mali spondens. Ubi tribus modis hominem tentavit: scilicet gula in persuasionem cibi, cum dixit: « In quaecumque die comederitis, » inani gloria in promissione delicias, cum dixit: « Eritis sicut dii; » avaritia in promissione scientiae, cum dixit: « Scientes bonum et malum. » Gula est immoderata cibi aviditas; vanagloria est amor propriae excellentiae; avaritia immoderata habendi cupiditas, quae non est tantum pecuniae, sed etiam altitudinis et scientiae, cum supra modum sublimitas ambi-

De duplici tentationis specie.

Porro sciendum est, duas esse species tentationis, interioriorem scilicet, et exterioriorem. Exterior tentatio est quando nobis extrinsecum malum visibiliter suggeritur verbo vel signo aliquo, ut ille cui fit, ad consensum peccati declinet; et talis tentatio tantum fit ab adversario. Interior vero tentatio est quando invisibiliter malum nobis intrinsecum suggeritur: et haec tentatio aliquando fit ab hoste, aliquando a carne. Nam et diabolus invisibiliter mala suggerit; et ex carnis corruptio suboritur motus illicitus, et libidinis prava. Ideoque tentatio quae est a carne, non fit sine peccato. Quae autem est ab hoste, nisi ei consentiatur, non habet peccatum, sed est materia exerceandae virtutis. Tentatio autem carnis interior difficilius vincitur: quia interiori oppugnans, de nostro contra nos roboratur. Homo igitur qui sola exteriori tentatione pulsatus cecidit, tanto gravius plectendus erat, quanto leviori impulsu fuerat prostratus. Et tamen quia aliquam, licet modicam, cadendi occasionem habuit, iudicio per Dei gratiam juvari potuit ad veniam; ut qui per alium ceciderat, per alium erigeretur. Qui ergo incitatore habuit ad malum, non injuste reparatore habuit ad bonum. Diabolus vero qui sine alicujus tentatione peccavit, per alium, ut surgeret, juvari non debuit, nec per se potuit; et ideo irremediabile peccatum ejus extitit. Peccatum vero hominis sicut per alium habuit initium, ita per alium non incongrue habuit remedium.

Quare homo, non Angelus, sit relemptus.

Praeterea angelica natura quoniam non tota perierat, sed

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister institutionem humanae naturae, hic determinat lapsum ejus per peccatum; et dividitur in duas partes: in prima determinat humanae naturae lapsum in primis parentibus quantum ad actuale peccatum ipsorum; in secunda determinat lapsum humanae naturae in posteris, dist. 50, ibi: *In superioribus insinuatum est, licet ex parte. . . qualiter primus homo deliquit. . . quibus adiciendum est peccatum simul ac poenam per eum transisse in posteros*. Prima in duas: in prima determinat principium peccati in primis parentibus; in secunda autem principium quo contra peccatum juvabantur, circa medium 55 dist., ibi: *Et quidem secundum animam rationalis fuit homo*. Prima in tres: in prima determinat tentationem hostis, qui fuit principium peccati exterioris; in secunda inquit quod fuit principium intrinsecum, 22 dist., ibi: *Hic videtur diligenter investigandum*. Item inquit de permissione divina, quae fuit causa sine qua non, 25 dist., ibi: *Praeterea quaeri solet*. Prima in duas: in prima determinat modum et ordinem tentationis; in secunda ex modo tentationis concludit gravitatem culpae, ibi: *Porro sciendum est duas esse species tentationis*. Circa primum tria facit: primo ostendit motum ad tentandum; secundo tentationis ordinem, ibi: *Unde et mulierem tentavit*; tertio tentationis formam, ibi: *Tentatio autem hoc modo facta est*. Circa secundum duo facit: primo ostendit quare per mulierem virum tentare voluit; secundo quare mulierem per serpente, ibi: *Sed quia illi per violentiam nocere non poterat, ad fraudem se convertit*. Circa quod duo facit: primo assignat dieti rationem; secundo removet duas dubitationes; unam, ibi: *Ideoque serpens dictus est esse callidior cunctis animalibus terrae*; alteram, ibi: *Hic quaeri solet. Th. Opera omnia. V. 6.*

ex parte persisterat, non est relempta; humana vero tota perierat; et ideo ne penitus perderetur, ex parte relempta, ut inde ruina suppleretur angelica. Unde Augustinus in Enchir. (cap. 29): « Placuit universitatis Creatori et modulatori, ut quoniam non tota multitudo Angelorum Deum deserendo perierat, ea quae perierat in perpetua perdizione remaneret: quae autem cum Deo, illa deserente, persisterat, de sua certissime cogita semper futura felicitate gauderet. » At vero creatura rationalis quae in hominibus erat, quoniam peccatis atque suppliciis tota perierat, ex parte reparari poterat, unde angelicae societati suppleretur quod ruinae illi minuerat: hoc enim promissum est sanctis quod erunt aequales Angelis Dei. »

Quod non soli viro praecipitum fuit datum.

Illud etiam notandum est, quod non soli viro praecipitum videtur esse datum; cum ipsa mulier testetur sibi etiam esse mandatum, dicens (Gen. 3, 5): « Praecipit nobis Deus. » Supra tamen legitur (ibid. 2, 17) ante factam mulierem Deum dixisse viro: « De ligno scientiae boni et mali ne comedas. » Non dixit: Ne comedatis. Forte quia facturus erat mulierem, sic praecipit, ut per irum ad mulierem perveniret mandatum: quia mulier quae subiecta viro fuit, non nisi mediante viro divinum debuit accipere praecipitum. Unde ait Apostolus (1 Corinth. 14, 35): « Si quid voluerint dicere mulieres, domi viros suos interrogent. » Si quaeritur quomodo loqui poterunt, vel loquentem intelligere, qui non didicerant later loquentes crescendo, vel magisterio, dicimus: quia Deus eos tales fecerat qui possent loqui, et discere ab aliis, si essent.

let, quare mulier non horruit serpente. Circa tertium (1) duo facit: primo ostendit astutiam tentationis, investigando conditionem tentati; secundo persuasionem sui propositi, ibi: *Qui ad persuasionem suam plenius suffulciantur. . . et malum quod mulier timuit negando removet et repositionem addidit*.

Porro sciendum est duas esse species tentationis. Hic ex ipsa tentatione ostendit modum culpae; et circa hoc tria facit: primo distinguit tentationis modos, et quis eorum sit gravior, quia ille qui est a carne; secundo ostendit quod peccatum Adae gravitatem quamdam habet, quia tantum exteriori tentatione pulsatus cecidit; et tamen remissibile est, quia per alium tentatus fuit, ibi: *Homo ergo, qui sola exteriori tentatione pulsatus cecidit, tanto gravius plectendus erat quanto leviori impulsu fuerat prostratus*; tertio removet quasdam dubitationes, ibi: *Illud etiam notandum est*. Circa secundum duo facit: primo ponit rationem quam principaliter intendit, quare peccatum hominis sit remissibile, ex praedictis deductum; secundo adiungit quamdam aliam, ibi: *Praeterea angelica natura, quoniam non tota perierat, sed ex parte persisterat, non est relempta*. Circa tertium duo facit secundum duas questiones quas movet, quae per se in littera patent. Secunda incipit ibi: *Si quaeritur quomodo loqui poterunt. . . dicimus quia Deus eos tales fecerat*.

QUAESTIO I.

Hic est duplex quaestio. Prima de tentatione in communi. Secunda de tentatione primorum parentum.

Circa primum quaeruntur tria: 1.º ejus sit

(1) Al. tria.